

תשרי תשפ"ז
אוקטובר 2026

כיצד משתמשים בטלפון? טבת תרצ"ט – ינואר 1939

בתקופה העות'מאנית לא היה שירות טלפוניה לאוכלוסייה האזרחית בארץ ישראל.

הבריטים, שכבשו את ארץ ישראל בשנים 1917 – 1918, הקימו בשנת 1921 שירות טלפוניה, שהתפתח באיטיות. השירות היה מבוסס על טלפונים משני סוגים: (א) סוללה מקומית (שיטת 'מגנטו'), בהם המנוי נדרש לסובב 'מחולל צלצול' כדי לאותת למרכזייה, או: (ב) טלפונים סוללה מרכזית, בהן הרמת הטלפון הייתה מפעילה איתות למרכזייה, והמיתוג נעשה באמצעות מרכזיות ידניות, בהם מרכזנים/מרכזניות חיברו מנויים באמצעות פתילי גישור.¹

מדריך הטלפון הראשון בארץ (שכותרתו הייתה 'מדריך שחרחוק') פורסם בידי 'הנהלת הדואר, הטלגרף והטלפון של פלשתינה (א"י)', כנראה בחשוון תרפ"ז (אוקטובר 1936). אז היו בארץ 1,771 קווי טלפון.

בשנת 1938 הופעלו לראשונה מרכזיות טלפון אוטומטיות בערים הגדולות (ירושלים, חיפה ותל אביב), ולראשונה הופעלו בארץ טלפונים עם חוגה. בסוף שנת 1938 פעלו בארץ ישראל 9,241 קווי טלפון.

בפתח מדרכי הטלפונים של התקופה היה נהוג להוסיף הסבר על השימוש בטלפון. בחרתי להציג את דפי ההסבר ממדריך הטלפון של טבת תרצ"ט (ינואר 1939), המשלב הוראות שימוש בטלפון 'רגיל', המחובר למרכז טלפונים ידני ('בלתי אוטומטי'), עם הוראות שימוש בטלפון עם חוגה, המחובר למרכז טלפון 'אוטומטי'.

אל"ם בדימוס דניאל רוזן

¹ ראו: דניאל רוזן, התקשורת בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי: דואר, מברקה טלפון ורדיו, העמותה להנצחת חללי חיל חקשר והתקשוב, יהודמונסון, התשע"ט – 2019.
<https://www.amutakesher.org.il/?pg=GetFile&CategoryID=327&ArticleID=728&ID=413>

מהות שרות הטלפון.

1. שלשה צדדים שותפים לשיחה טלפונית, והם: אתה בעצמך, המרכז והמנוי הרחוק.
שיחה טלפונית מוצלחת אפשרית בהשתתפות שלשת הצדדים האלה ואיננה אפשרית בלעדיו. אינו די למרכז בלבדו לעשות את עבודתו כראוי אלא שלשת הצדדים חייבים לעבוד יחד בהתאמה, ומטעם זה אתה מתבקש להטות אוזן קשבת להוראות דלקמן:—

- (א) דבר ברור וישיר לתוך כלי-הדבור. אם דברת ברור אתה פטור כמעט בהחלט מדבר בקול רם.
- (ב) כשהשיחה תמה
- (i) אם הנך מנוי במרכז טלפונים אוטומטי או באחד ממרכזי הטלפונים הכאים: — יפו, חיפה, טבריה, רעננה, רמלה, השב את כלי השמיעה למקומו.
- (ii) אם הנך מנוי באחד משאר מרכזי הטלפונים הכלתי-אוטומטיים השב את כלי השמיעה למקומו וצלצל.
- (ג) אל תשיב למקומו את כלי-השמיעה בשעה שנחוץ להשאיר את הטלפון פנוי, כגון בשעה שעדין לא תמה השיחה, בהשיבך אותו יתקן הקשר בינך ובין איש-שיחתך.

2. דמיון מלולי.

הציליזם הברורים של אותיות הבטוי ("בקונסוננטיות") משמשים כהעברת שיחות דרך הטלפון, ומלים שונות שיש בהן תנועות ("ווקליות") דומות עוללות להשמיע צליל דומה, על כן, איפוא, דרושה כשיחה טלפונית זחירות מרובה יותר מבישיחה רגילה.

3. כיצד משוחחים במרכז טלפונים רגיל (עין עמוד ד' בקשר עם מרכזי טלפון אוטומטיים).
- (א) חוקק למדריך הטלפון ומצא את המספר הדרוש במסר תתחיל לשוחח. קרא אחר כך למרכז ומיד כאשר תענה לך הטלפוניסטית העבר אליה את המספר המבוקש, זו תחזור על המספר המבוקש ואתה תתקן לה אם לא חזרה עליו כראוי.
- (ב) אם חוט הטלפון של המנוי המבוקש תפוס לשמושו של אחר או אם לא נתקבל כל מענה עד תום המועד הקבוע בשביל צלצול תשוב לך הטלפוניסטית לאמור: "המספר לא פנוי" או "אין עונה" חכה עד שיעברו רגעים מעטים ואחר תוכל לקרוא שנית אל אותו המספר המבוקש.
- (ג) בהשיבך את כלי השמיעה למקומו כתום השיחה, המתן רביעית הרגע במסר תבקש שיחה שניה.

4. כיצד עונים לשיחתו של מנוי אחר.
- (א) ענה תכף, שכן חשיבות יתרה מיוחסת לתשובה תכופה, מפני טעמים אלה
- (א) יצלצלו אליך זמן מוגבל מאד.
- (ב) מחובתה של הטלפוניסטית לנתק את הקשר כרגע שהמשוחח משוב את כלי-השמיעה שלו למקומו, ומזמן שנותק הקשר אי אפשר לה, לטלפוניסטית, אלא לעתים רחוקות מאד, להודיע שוב את מספרו של המשוחח.
- (ב) הודיע כרגע על זחורך בזו הלשון:
 - (א) אם בית פרטי, ענה: "מר לוי מדבר".
 - (ב) אם אדם אחר מדבר בשם מר לוי, ענה: "ביתו של מר לוי".
 - (ג) אם בית מסחר, ענה: "לוי ושות'".
- אל תען "הן" או "הלא", לפי שמלים אלה יש בהן משום אכזר זמן.

5. כשהקשר נפסק או פגום או כשהברו ארתך לא אל המספר המבוקש.
- (א) אם מנוי הטלפון שפתח בשיחה הוא מנוי באחד המרכזים הרגילים הכאים: — יפו, חיפה, טבריה, רעננה, אר-רמלה, יניע לאט לאט את ידית כלי השמיעה מעלה ומטה, שלש או ארבע פעמים, מבלי להחזיר את כלי השמיעה למקומו, וכאשר תענה לו הטלפוניסטית יודיע לה את דבר הקושי.
- (ב) אם מנוי הטלפון שפתח בשיחה הוא מנוי באחד משאר מרכזי הטלפונים הכלתי אוטומטיים יצלצל צלצול קצר וכאשר תענה לו הטלפוניסטית יודיע לה את דבר הקושי.

6. במה תוכל לסייע בהספקת שרות מוצלח וטוב?
- (א) במלוי שטתי אחרי החוראות דלעיל.
- (ב) בהבינך שמדת היכולת של כל הנהלה טלפונית לשרת את הצבור כיאות וכראוי תלויה בעיקרה במדת הסיוע שזן מקבלת מאת המנויים.
- (ג) בהתיחסך אל פקידו המרכז באותה מדה של דרך-ארץ ואדיבות שאתה דורש מהם להתיחס אליך, דע נא שכל טלפוניסטית צריכה לענות להרכה מנויים, וכי כל אחור מדומה בתשובה מצד הטלפוניסטית יתכן שהוא בא מחמת היותה עסוקה בקיום של מנויים אחרים.

המשלח
המשרד
הממשלתי
המנהל
המנהל

ירושלים

יפו

תל אביב

חיפה
מספר
המספר

מספרים
אחרים

- (ד) כהמנעך מלנהל שיחות שלא לצורך.
- (ה) בקצרך בדבור ככל האפשר, כאפן כזה אתה ממעיט את מדת הראגה של כמה מבקשי-שיחות פן ימצאו את מספרך תפוס.
- (ו) בהתקינך סדרים ראויים בעסק הטלפון שלך.
7. בקורים במרכזי הטלפונים.
- מנויים הרוצים לבקר במרכזי הטלפונים, יפנו אל מנהל הדאר המקומי וזה יסדר את הסדורים הנחוצים לשם כך.
8. כיצד משרוחחים מעיר לעיר.
- צ'צ'ל אל המרכז וכשזה ישאלך למספר תאמר לו: "טרנקס". ולאחר שהטלפוניסטית הממונה על ה"טרנקס" תענה לך תודיע לך בפרטות על רצונך, ככה למשל: "רפו 601". שים לב שהטלפוניסטית תחזור כראוי גם על המספר המבוקש וגם על מספרך אתה. בקשתך תצטרף אז בתור אל שאר הבקשות אל המרכז הדרוש.
- השיטה הקימת היא לחבר את מרכזי הטלפונים אחד מכל צד ואחרי כן צ'צ'ל לשני המנויים הקורא והקורא, בפעם אחת כדי לא לתת לאחר מהמנויים לחכות, אבל אם אחד מהמנויים עסוק בשיחה עם חוץ לעיר או אינו עונה במחירות, מן הנמנע הוא לחייב את המנוי השני לחכות.
- כנוגע לסדר הזמנים של שיחות-החוץ יש להפנות את תשומת לב המנויים לסעיף, "ארך שיחות-החוץ" שבידיעות הכלליות בסוף מדריך זה.
- נעשים כל המאמצים בכדי לקשר את שיחות הטרנק (שיחות שמעיר לעיר) באחור קטן ככל האפשר; ואולם במקרים ידועים אי אפשר בלי אחור, ביחוד בין השעה התשיעית לפנה"צ ועד שעת הצהרים, שאז הכיפות התנועה הטלפונית גדולה ביותר.
- אל תשאיר את הטלפון לבדו כל עוד לא נקרא אליך המנוי הרחוק.
- מנוי שבקש שיחה ולא מהר לענות כשאיש-שיחתו הרחוק כבר הושג ובא עד הטלפון שלם ישלם בעד המועד המנומלי של שלשת רגעי-שיחה, ממש כאילו התנהלה השיחה.
- אין כל חובת תשלום כשלא נתקבלה תשובה מאת המנוי הרחוק.
- בשביל לבטל שיחת טרנק בקש "טרנקס" והודיע לפקידת הטלפון את מספרך ואת מספר איש שיחתך הרחוק. אין כל חובת-תשלום בעד שיחות שבטלו בטרם נעשו הקשרים הטלפוניים הרחוקים, ואולם משעה שהושג המנוי הרחוק חייב מבקש השיחה לשלם.
- אפשר להפסיק שיחה בין שני מנויים מקומיים למען חבר את אחד מהם לשם שיחת טרנק. אם הופסקת כך, חמתן כששה רגעים עד שיקראו אליך שנית את איש שיחתך הקודם.
- תשומת-לב מרובה תוקדש לכל הודעה שתמסר בעתה, "למשגיח-ה" על אודות כל תקלה או מעצור שיחול בשיחות טרנק.
- מפנים את תשומת לב המנויים לידיעות בדבר השיחות לחוץ לעיר שבידיעות הכלליות בסוף מדריך הטלפון הזה.
9. שיחות-טרנק תכופות.
- שרות שיחת-טרנק "תכופה" מוכנת ועומדת בשביל כל צבור המנויים ובכל משרדי טלפון. בעד שיחות ממין זה שיהיה להם דין-קדימה על כל שיחות-טרנק רגילות שכבר התחילו ולא סוימו, ישלמו פי שנים מן המחירים הרגילים. מנויים המבקשים שיחת-טרנק "תכופה" יודיעו על כך למרכז בו ברגע שיבקשו את השיחה. הפקיד הרושם את השונית יחזור על המלה "תכופ" באוזני המנוי.
- אם יש ברצונך לדעת כמה זמן יעבור עד שתתקשר אל איזה מרכז לשם שיחה, קרא אל המשגיח-ה ("סופרווייזר").
10. מחיר שיחות הנעשות בלילה.
- בין השעות 6 אחה"צ עד 7 לפנה"צ, קריאות של 6 רגעים תועברנה במחיר שיחה של 3 רגעים כמשך היום, ושיחה של 12 רגעים תועבר במחיר שיחה של 6 רגעים כמשך היום.
- מחירים מיוחדים יקבעו לשיחות אחרות במשך הלילה ע"י בקשה למנהל הכללי של הדאר.

[illegible]

הוראות בקשר עם סבוב החוגה

עבור שיחות במרכזי הטלפון האוטומטיים

המרכז האוטומטי	הוראות הסבוב
ירושלים ובית לחם	עבור שיחות למספרי ירושלים סובב את המספר הדרוש
	עבור שיחות למספרי בית לחם סובב את המספר הדרוש
	כדי לדבר עם המפקח סובב "0"
	כדי להזמין שיחת-חוץ סובב "19"
	כדי להודיע על קלקול סובב "16"
תל אביב ורמת גן	עבור שיחות למספרי תל אביב סובב את המספר הדרוש
	עבור שיחות למספרי רמת גן סובב את המספר הדרוש
	עבור שיחות למספרי יפו סובב "8" ואחרי כן את ארבע הספרות של המספר הדרוש
	כדי לדבר עם המפקח סובב "0"
	כדי להזמין שיחת-חוץ סובב "19"
	כדי להודיע על קלקול או לקויים סובב "16"
מפרץ חיפה	עבור שיחות למספרי מפרץ חיפה סובב את המספר הדרוש
	עבור שיחות למספרי חיפה סובב "8" ובקש את המספר הדרוש
	כדי לדבר עם המפקח סובב "8" ובקש את "המפקח"
	כדי להזמין שיחת-חוץ סובב "0"
פתח תקוה	עבור שיחות למספרי פתח תקוה סובב את המספר הדרוש
	עבור שיחות להרצליה, כפר סבא, רעננה רמתים ומגדיל סובב "4" ובקש את המספר הדרוש
	עבור שאלות או שיחות לאיזה מרכז אחר סובב "0"
עין חרוד הרצליה כפר סבא	עבור שיחות למספרים באותו המרכז סובב את המספר הדרוש
	עבור שאלות או שיחות לאיזה מרכז אחר סובב "0"
יריחו רמאלה	עבור שיחות למספרים באותו המרכז סובב את המספר הדרוש
	עבור שאלות או שיחות לאיזה מרכז אחר סובב "01"
ג'נין	עבור שיחות למספרים באותו המרכז סובב את המספר הדרוש
	עבור שאלות או שיחות לאיזה מרכז אחר סובב "00"
רחובות נס ציונה ראשון לציון	עבור שיחות למספרים באותו המרכז סובב את המספר הדרוש
	עבור שיחות לרחובות מנס ציונה וראשון לציון סובב "8" ואחרי כן את המספר הדרוש
	עבור שיחות לנס ציונה מראשון לציון ורחובות סובב "5" ואחרי כן את המספר הדרוש
	עבור שיחות לראשון לציון מנס ציונה ורחובות סובב "7" ואחרי כן את המספר הדרוש
	עבור שאלות או שיחות לאיזה מרכז אחר סובב "0"